

Otázka: Filosofie osvícenství

Předmět: Společenské vědy, Filosofie

Přidal(a): Andrea K.

FILOSOFIE OSVÍCENSTVÍ

- **18. století, vznik v Anglie** – pak se přesunula do Francie (vyvrcholení – VFR)
- Myšlenkový směr
- Boj světla rozumu proti teologickým dogmatům
- Snaha o utřídění vědeckých poznatků (slovníky, encyklopedie)
- Důraz na svobodu, rovnost, pokrok, lidská práva, vzdělání, demokracii
- V čele má být osvícený panovník, jehož pravomoci jsou omezeny parlamentem
- Dělení: Anglická a francouzská

ANGLICKÁ EMPIRICKÁ FILOSOFIE

JOHN LOCKE

- **DÍLO: ESEJ O LIDSKÉM ROZUMU**
 - Člověk se rodí jako **tabula rasa = nepopsaný list papíru** – popisuje se zkušenostmi → vše získáváme interakcí s okolním světem
 - Prostřednictvím zkušenosti – vznik idejí (jednoduché a komplexní) → nemáme žádné vrozené, nacházíme je během života
 - **A) JEDNODUCHÉ IDEJE**
 - Základ našeho poznání – mechanická manipulace s idejemi (bez rozumu)
 - Nejjednodušší elementy našeho myšlení, které nám poskytují smysly
 - **VNĚJŠÍ ZKUŠENOST**

- 1. činnost člověka - seznámení se se světem
- Prostřednictvím smyslů vnímáme kvalitu (vlastnost) věcí
- Primární kvalita → patří věcem, je stálá (tvar, počet)
- Sekundární kvalita → přidává ji člověk, příležitostně (chuť, vůně, teplota)
- **VNITŘNÍ ZKUŠENOST**
 - Pozorování vlastní činnosti (vnímání, rozlišení, vzpomínání) - reflexe
- **B) SLOŽENÉ IDEJE**
 - Vznik kombinací jednoduchých idejí **pomocí rozumu**
- **SENZUALISMUS** = krajní forma empirismu → původ všech idejí je v počtcích (1 znak vnímaný naším smyslem)
- **DÍLO: DRUHÉ POJEDNÁNÍ O VLÁDĚ**
 - Politické dílo
 - **Základní práva člověka** - svoboda, majetek, život
 - **Přirozený stav** → dokonalá svoboda
 - Panovník by měl dodržovat zákony a lidská práva → pokud ne - svobodný lid má právo ho svrhnout (myšlenka konstituční monarchie)
 - Oddělení moci výkonné a zákonodárné (Justiční přidal až Montesquieu)

GEORGE BERKLEY

- **DÍLO: POJEDNÁNÍ O ZÁKLADĚ LIDSKÉHO POZNÁNÍ**
 - Jediná realita je obsah našeho vědomí
 - Výrok → **Existovat znamená být vnímán** → pouze vnímané věci existují → vede k **SOLIPSISMU** = reálně existují jen já sám a moje vědomí a celý okolní svět je mou subjektivní představou

DAVID HUME

- **DÍLO: POJEDNÁNÍ O LIDSKÉ PŘIROZENOSTI**
 - **Základ lidského poznání** - smyslová zkušenost
 - Rozlišuje *imprese* (vjemy) a *ideje* (představy)
 - *Vjemy* (*imprese*) = co vidím, slyším, cítím, jsou živé, originální → pozdějším znovuvybavením vznik idejí (představ) (př. zamilovanost - někdo říká, jak se cítí (pro něj je to *imprese*), my si to vybavíme - dokážeme si představit, jak se cítí, ale není to pro nás tak živé (*ideje*))

- Pomocí rozumu sdružujeme představy – někdy špatně, neboť to děláme na základě předchozí zkušenosti → př. Někdo spolu sedí v lavici – někdo si dál může myslet, že je spolu uvidí i po škole – nemusí to tak být)
- **KRITIKA KAUZALITY**
 - **KAUZALITA** = nutnou příčinnou B je A (nosíš šaty v zimě → budeš nemocná)
 - Proč si myslíme, že toto tvrzení je nutné? Může být přece náhodné → vnucujeme si představu, je to náš zvyk
 - Vše, co vnímáme, je současnost a následnost → něco následuje, ale nevíme co
 - Není nic, co by mohlo ukázat spojení jako příčinné a nevyhnutelné
 - Naše vědění není vědění, ale představy → teorie pravděpodobnosti
- **KRITIKA INDUKCE A POHLED NA VĚDU**
 - **VĚDA** → výroky jsou obecně platné, nesmí být nikdy vyvrácené novou zkušeností (Př. Všechny labutě jsou bílé – tvrzení založené na indukci – špatně)
 - **Otázka:** Kde máme jistotu, že ostatní výroky založené na indukci jsou obecně platné, když labutě nejsou?
 - Člověk spoléhá, že nepřijde důkaz o černé labuti
 - Člověk spoléhá na to, že 10x viděl bílou labuť
 - Opíráme se o zvyk – to není záruka vědeckého poznání
 - **Závěr:** Moderní věda založená na principu kauzality není věda o skutečnosti, ale zkušenosti
 - Je to proti osvícenské myšlence, že věda je nedotknutelná

FRANCOUZSKÉ OSVÍCENSTVÍ

- Vzniká měšťanstvo (buržoazie)
- Francouzština – jazyk vzdělanců
- Období Ludvíků
- VFR
- **Cíl:** Osvítit masy (vzdělat je)
- Éra přírodních věd
- **Kulturní optimismus** → vědění a rozum přinese pokrok

ENCYKLOPEDISTÉ

- **DÍLO: ENCYKLOPEDIÉ**

- 28 Svazků
- Potřeba vzdělávání a vědeckého bádání
- Denis Diderot
- Souhrn dosaženého vědeckého poznání ze všech oblastí (umění, průmysl, řemeslo, filosofie)

CHARLES LOUIS DE MONTESQUIEU

• DÍLO: PERSKÉ LISTY

- Satira na rodnou absolutistickou francouzskou společnost očima cizinců
- 2 Peršané, žijící ve Francii, posílají domů dopisy, ve kterých kritizují společenské, státní, církevní poměry, ale i všední věci

• DÍLO: O DUCHU ZÁKONU

- Ovlivněný Lockem
- Člověka ovlivňují faktory (území, podnebí) → z nich se vytváří obecný duch
- Dobrá státní forma je jen tehdy, pokud zaručuje svobodu, ale svoboda znamená kontrolu státní moci
- Přidal do dělby státní moci justiční moc (navazuje na Locka - ten dělil jen na výkonnou a zákonodárnou)
- Kritizuje francouzský absolutismus, obhájí britský konstitucionalismus

JEAN JACQUES ROUSSEAU

- Francouzský filosof, pedagog a preromantik švýcarského původu
- **JAKO FILOSOF: DÍLO: ROZPRAVA O PŮVODU A ZÁKLADECH NEROVNOSTI**
 - Ovlivnilo VFR (požadavek rovnosti a přímé demokracie)
 - Kritika „urozenosti“ šlechticů
 - **Lidé se rodí dobří, zkazí je až společnost a majetek** → člověk se narodil svobodný, ale všude je v okovech. Pokud se člověk octne ve společnosti → chová se tak, jak se od něj očekává → odchází k sebeodcizení
- **JAKO PEDAGOG: DÍLO: EMIL ČILI O VÝCHOVĚ**
 - 5 částí - kapitola Výchova ženy → nebyl pro emancipaci (má být krásná, milí, starat se o muže a o domácnost) - on ji má zabezpečit

- Výchova svobodného člověka, kterého nebudeme do ničeho nutit
- Budeme respektovat jeho věkové a individuální schopnosti
- Dítě se nemá učit ve škole, ale na procházkách s domácím učitelem, kterému klade otázky
- Odsuzuje učení z knih (ani Bible → prohlášen za kacíře) → dítě se má učit vlastní zkušeností
- Odsuzuje fyzické tresty → prosazuje metody přirozených následků (rozbil jsi kamenem okno → budeš spát s otevřeným oknem, aby ti byla zima)
- **JAKO POLITIK: DÍLO: O SPOLEČENSKÉ SMLouvĚ**
 - Původ zla → soukromé vlastnictví - vznik státu jako nástroj majetných k potlačování nemajetných
 - Náprava → revoluce → vznik obecné vůle → společný zájem občanů, nikoli jedince
 - Prosazuje přímou demokracii - suverenita lidu - vybírají si svého vládcu, který může být odvolán
 - Zajištění společenského dobra → omezení ega každého z nás

VOLTAIRE

- Filosofický eklektik (vybírání si názorů z už existujících názorů)
- Bouřlivý život
- Několikrát vězněn
- **Nesouhlasím s tím, co říkáte, ale až do smrti budu hájit vaše právo to říkat.**
- **DÍLO: CANDIDE ANEB OPTIMISMUS**
 - Kritika optimismu jako životní filosofie v době osvícenství formou satiry a ironie
 - Kontrast absolutismus a naivita vzdělanců
 - Věčně optimistický Panglos vychovává Candida (neviňátko) v tom, že tento svět je ten nejlepší, jaký může být. Po nějakém čase Candide začne cestovat a zjistí, že to tak není